

ג'יז הממשט היחודי הכולל אביב - יפו בשבתו ככית-משפט לעניינים מנהליים

19 נובמבר 2012

עות"מ 11-10-20761

לפני כב' השופטת, ד"ר מיהל אגמון-גונן

1

- העותרים
1. האגודה לזכויות האזרח בישראל
 2. [REDACTED]
 3. [REDACTED]
 4. [REDACTED]

נגד

- המשיבים
1. עיריית תל-אביב
 2. מדינת ישראל

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

נוכחים:

- ב"כ העותרים עו"ד גיל גן-מור ועו"ד דן יקר
 ב"כ המשיבה 1 עו"ד עדי בוסתן
 ב"כ המשיבה 2 עו"ד דרור גרנית

פרוטוקול

הערת ביהמ"ש:

בפתח הדברים אציין כי השימוע נקבע בעיקר בכדי לאפשר לעותרים 2-4 להתארגן ולהגיע לדין. על אף ב"כ האגודה הבהירו כי יצרו קשר עם חלק מהעותרים והודיעו להם על הדיון והם לא הגיעו היום. עובדה זו משליכה על האמור בפסק הדין לגבי הנגישות לאוכלוסיה זו ושל אוכלוסיה זו לביהמ"ש.

ביהמ"ש מקריא את תקציר פסק הדין

חסרי בית וזכותם לעשות שימוש במרחב הציבורי.
 זו הסוגיה שמעוררת העתירה שלפניי.

העותרים, האגודה לזכויות האזרח ומספר אנשים חסרי בית, טוענים כי עיריית תל אביב (המשיבה 1, להלן: "העירייה"), באמצעות פקחיה, ובסיוע המשטרה (המשיבה 2, להלן: "המשטרה"), מתנכלת לחסרי הבית ומחרימה ציוד אישי וציוד לינה שלהם במטרה להרחיקם ממקומות בהם הם שוהים במרחב הציבורי. בעתירה מתבקש בית המשפט להורות למשיבות לא לסלק בכפייה אנשים חסרי בית הלנים תחת כיפת השמיים משטחים ציבוריים שונים ולא להחרים את ציוד הלינה שלהם.

1 המחלוקת העובדתית .1

2 מדובר בעתירה מינהלית במסגרתה הוגשו תצהירים לעניין העובדות. העירייה התקשתה להתייחס
3 למקרים הספציפיים, שכן במרבית המקרים התלונות הצטברו והוגשו מאוחר למעשים הנטענים,
4 וללא ציון תאריך ספציפי. במקרה זה אין מחלוקת בין הצדדים כי יש קושי בהעברת התלונות בזמן
5 אמת, ובגביית תצהירים, שכן מדובר באוכלוסיה מוחלשת שקשה לה לפנות ולהתלונן. פעמים
6 ההרחקה עצמה מונעת זאת מהם. כך, לפי תצהיר העותר 2 בעגלה שנלקחה ממנו היו מסמכים רבים
7 וטלפון נייד. ייתכן כי בעקבות זאת קשה היה לו ליצור קשר עם באי כוח האגודה.
8

9 יש לזכור כי מדובר באוכלוסיה מוחלשת. אולי המוחלשת ביותר. לאוכלוסיות מוחלשות יש בעיה של
10 נגישות לרשויות, לבתי המשפט, ואף לעמותות ופעילים הרוצים בטובתם. כך ככלל, כך וודאי במקרה
11 של חסרי בית, שבמקרים רבים גם אם היוזמה לאתרם היא של הפעילים או האגודה, לעיתים רבות
12 קשה לעשות זאת. וראו לעניין זה יובל אלבשן, "עגישות האוכלוסיות המוחלשות בישראל למשפט,
13 עלי משפט ג' (2003) 497 יובל אלבשן, "עריכת דין מניעתית ככלי לעבודה עם אוכלוסיות
14 מוחלשות" מעשי משפט ד' 151 (2011)).
15

16 על כן לצורך הדיון בעתירה לא אקבע עובדות מדויקות, שכן אלו אינן דרושות להכרעה. אתייחס
17 לכלל התצהירים שהוגשו מהם עולה תמונה לפיה, לפחות בחלק מהמקרים, חסרי הבית הוטרדו על
18 ידי פקחי העירייה בשעות לילה מאוחרות, כשלא הוו מטרד או הפריעו לאיש.
19

20 אם ניקח כדוגמא את המקרה של גן לוינסקי, באותו מקרה העירייה טענה כי הרחקת חסרי הבית
21 נעשתה כיון שהתקבלה תלונה כי חסרי הבית, הפליטים באותו מקרה, מכניסים למתקני המשחק
22 בקבוקי אלכוהול או חפצים לשימוש בסמים. ראשית, העירייה, בניגוד למשטרה, לא הציגה ולו
23 תלונה אחת בעניין זה. שנית, ובעיקר, גם אם הוגשה תלונה כזו, מדוע יש להרחיק את חסרי הבית
24 מהמקום בו הם לנים בשעה 02:00 לפנות בוקר? לכך לא התייחסה העירייה. בהחלט ניתן להגיע
25 בשעות הבוקר המוקדמות ולבדוק את המתקנים.
26

27 יתכן כי פרקטיקות אלו ננקטות על מת להפריד בין חסרי בית שהתקבצו יחד בעקבות המחאה
28 החברתית, יתכן כי מדובר ברצון להרחיקם לאזורים מסוימים, אולי בעלי מאפיינים סוציו
29 אקונומיים נמוכים, ויתכן כי מדובר בהפעלת שיקול דעת נקודתי בלתי ראוי במקרה כזה או אחר.
30

31 אדגיש לעניין זה כי ההנחה בבסיס פסק הדין היא, כפי שנאמר מספר פעמים על ידי העירייה, כי אין
32 מדיניות מכוונת של הרחקת חסרי הבית מהמרחב הציבורי. עם זאת, וגם אם מדובר בשיקול דעת
33 מקומי של פקחי העירייה, יש מקום לבחון, עד היכן מגעת סמכות העירייה להסדרת המרחב

1 הציבורי בהקשר של חסרי בית, מכוח החקיקה עליה עמדה, וכן לדון בשאלת גבולות הסמכות
2 ושיקול הדעת.

3
4 דחיתי את טענות הסף בדבר תיאורטיות העתירה לאור העובדה שהעירייה עמדה על כך כי יש לה
5 סמכות מכוח החוקים הנוגעים לשמירה על הסדר והניקיון לפנות ציוד של חסרי בית.

6
7 מנגד, קיבלתי את בקשת המשטרה ודחיתי את העתירה נגדה. קבעתי כי:
8 אין אנו רוצים להרתיע את המשטרה מלצאת לקריאה של אזרחים הקוראים לעזרתה. על המשטרה
9 תחילה להגיע, ורק אז לבחון האם המקרה מחייב את התערבותה. כך ראוי וכך רצוי. מהתלונות
10 שהוצגו באותם מקרים לגביהם טען מר מן שנעצר שלא כדין, עולה כי הקריאה לא הייתה לפעול
11 כנגד חסר בית באשר הוא חסר בית, אלא בשל תקיפה ממש או חשש מתקיפה כזו.
12 יתכן כי לבית משפט מינהלי הייתה סמכות לו היה מדובר בהנחיה או החלטה גורפת של המשטרה
13 לפעול כנגד חסרי בית, אולם, אין צורך לדון בשאלה זו במקרה שלפניי, כיון שהעותרים לא טענו לכך
14 כלפי המשטרה, והדבר אינו עולה גם מדברי העותרים.

15
16 בחרתי לעשות שימוש במונח חסרי בית ולא במונח דרי רחוב. קבעתי כי:
17 **המונח חסר בית** הינו תרגום של המונח **homeless**, הוא מונח רחב יותר והולם את מציאות חייה
18 המורכבת של האוכלוסייה בה עוסקת עתירה זו. בעתירה שלפניי מבקשים העותרים להתייחס לכלל
19 חסרי הבית מהסוג הראשון והשני בטיפולוגיה היינן, חסרי קורת גג וחסרי דיוור, העושים שימוש
20 במרחב הציבורי לפעולות הקיום, ביניהן שינה ואכילה, ולא רק לדרי רחוב הכלולים בהגדרת תקנון
21 משרד הרווחה. בעתירה שלפניי מבקשים העותרים כי העירייה תמנע מלפעול נגד אותם חסרי הבית.
22 אכן, הבעיה שמעוררת עתירה זו מתייחסת לכלל חסרי הבית הלנים או שוהים מרבית הזמן במרחב
23 הציבורי. לאוכלוסייה זו מתייחסת העתירה שלפניי. על כן אציג את החוקים עליהם מבססת העירייה
24 את סמכותה לפעול.

25
26 דנתי בשאלת זכויות הפרט במרחב הציבורי, סקרתי את הפסיקה לגבי התניית כניסה לפרקים
27 בתשלום וקבעתי כי:

28 בענייננו יש לקבוע בדומה כי לציבור זכות לשהות במרחב הציבורי. בעוד שהיה במרחב הציבורי
29 אינה מהווה "שירות חיוני" למי שיש לו קניין פרטי, והפארק נועד עבורו אך לפנאי ובילוי, היא
30 בהחלט מהווה שירות חיוני לחסרי בית, השוהים במרחב הציבורי ומתקיימים בו. כפי שציננה נטע
31 זיו, במקרים אלו על הקבוצות החזקות לגלות סובלנות, גם אם יוגבלו במעט מהנאתם מהמרחב
32 הציבורי, כדי לאפשר לחסרי הבית להתקיים בכבוד במרחב הציבורי.

1 עברתי לבחון את השפעת הסדרת המרחב הציבורי על חסרי הבית. במעבר למדינות מפותחות, בנוסף
 2 לקנין הפרטי החלה הסדרה מסיבית של המרחב הציבורי, המאפשר למעשה, לבצע במרחב הציבורי
 3 העיקר פעילות פנאי, מעין הרחבה של הקנין לאלו שיש להם קנין פרטי. כך אנו מוצאים שלטים
 4 האוסרים על לינה בפרקים, הדלקת אש, המצאות בחוף הים לאחר החשכה ועוד.
 5 קבעתי כי הסדרת המרחב הציבורי, והדרת חסרי הבית ממנו, בין אם בכלל, בין אם לאזורים
 6 מסוימים ובין אם מדובר בהפעלת שיקול דעת בלתי סביר של פקחי העירייה פוגע בזכויות האדם
 7 הבסיסיות ביותר של חסרי הבית. בראש ובראשונה זכות הקיום.
 8 חסרי הבית חיים במרחב הציבורי בהעדר מרחב פרטי בו יוכלו לשהות. הם מתקיימים במרחב
 9 ציבורי, ומנהלים בו את חייהם. הם מבצעים בו את כל פעולות הקיום. הדרתם מהמרחב הציבורי
 10 מאיימת על עצם קיומם.

11

12 **וולרון, חסרי בית**, מדגיש כי כל פעולה יש לעשות במקום מסוים (עמ' 296):

13

14

15

16

**"Everything that is done has to be done somewhere. No one is free to
 preform an action unless there us somewhere he is free to preform it.
 Since we are embodied beings, we always have location...."**

17 אם אין מקום בו אני יכול לעשות פעולה, משמע אין לי זכות לעשותה. כיון שחסרי הבית מבצעים
 18 את כל הפעולות במרחב הציבורי, הדרתם ממנו שוללת את הזכות להתקיים

19

20 כאשר מפנים ציוד של חסרי בית כשהם ישנים עליו או מתחתיו, או לוקחים ציוד שלהם במטרה
 21 להרחיקם מהמרחב הציבורי בו הם נמצאים, למעשה מונעים מהם להתקיים. פוגעים פגיעה חמורה
 22 עוד יותר בכבודם להתקיים ולו במרחב הציבורי, לישון במקום בו בחרו לישון במרחב הציבורי.
 23 לישון בחברת חסרי בית אחרים. הדבר פוגע בזכויותיהם הבסיסיות ביותר – הזכות להתקיים
 24 וכבודם כבני אדם, ממנו נגזרת הזכות לנהל את חייהם כחסרי בית בכל מרחב ציבורי שירצו.

25

26 ויפה לסיים חלק זה בדבריו של כב' המשנה לנשיא מ' חשין בבגץ 606/93 **קידום יזמות ומו"לות**
 27 **בע"מ נ' רשות השידור**, פ"ד מח (2) 1, בעמ' 25, (1994) שם עמד על מדרג הזכויות וקבע:

28

29

30

31

**"הזכות לחיים ולכל דבר שהחיים תלויים בו - הזכות לנשום, הזכות לשתות, הזכות
 לאכול - היא אם כל הזכויות, היא האדם."**

32 ולאדם, כולל לאדם חסר הבית יש לאפשר להתקיים כרצונו במרחב הציבורי.
 33 הוספתי וקבעתי כי לקיחת ציוד של חסרי בית בכוונה להרחיקם מהמקום בו הם שוהים פוגעת גם
 34 בזכות התנועה שלהם ובקניינם.

35

1 לאחר הקביעות העקרוניות סקרתי את המקרים עליהם העידו חסרי הבית בדין לפניי.

2

3

בדין לפני ותארו חסרי הבית את המתרחש. מר שלמה פדידה אמר:

4

5 "אני טוען על פקחי העירייה, שהם באים כביכול לעשות סדר ציבורי במקום ציבורי,
6 ולהעיר אותנו כל לילה, להטריד אותנו כל לילה, להישאר איתנו עד 05:00 בבוקר, ואז
7 כשאנחנו נרדמים שעה הם מושכים מאתנו את השמיכות, ובכוח... הם מושכים את
8 השמיכה וזורקים אותך למטה, לרצפה. לפעמים הם פותחים עלינו ממטרות, שאנחנו
9 נקום לבד, נברח מהמים, שלא יהיה לנו קל בלילה... לפעמים כשלוקחים לנו את כל
10 השמיכות, אז אנחנו ישנים על קרטון, אז הם לוקחים גם את הקרטון..."

11

12

והוסיף מר מרדכי אלימלך:

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

דנתי בשאלת סמכות העירייה לאור פסקי הדין שעסקו במחאה החברתית וקבעתי כי:
העירייה הפנתה לחקיקה שהובאה לעיל בנוגע לשמירת הסדר והניקיון בעיר. העירייה הפנתה לשורה
של פסקי דין בהם קיבלו בתי המשפט את עמדת העירייה לפיה מכוח החקיקה הנוכרת רשאית
העירייה לפעול בין השאר לפינוי חפצים המשמשים אנשים לשינה, כפי שטוענים העותרים במקרה
זה. אביא להלן את פסקי הדין, אך אקדים ואדגיש כי בכל אותם מקרים קבע בית המשפט כי
לעירייה אכן יש סמכות, אך הוסיף וקבע כי יש להפעיל סמכויות אלו במידתיות ותוך התחשבות
בחופש המחאה או ההפגנה. בכל אותם מקרים מדובר היה באנשים ששהו במרחב הציבורי כדי
למחות או להפגין. חלק אחר של פסקי הדין התייחס לחובות העירייה להציג פתרונות דיור למחוסרי
אמצעים. העתירה בענייננו, אינה עוסקת בסוגיות אלו. אין מדובר במחאה של חסרי הבית, אלא
בעצם קיומם במרחב הציבורי. בעתירה לא התבקשה העירייה לספק פתרונות דיור או מחסה לחסרי
הבית, אלא רק להימנע מלפעול להרחקתם מהמרחב הציבורי, או ממרחבים ציבוריים בהם בחרו
לשהות, כל עוד הינם חסרי בית.
קבעתי כי המקרה שלפניי שונה בשני מובנים מהמקרים שנדונו בפסיקה. ראשית, אין מדובר במחאה
אלא בעצם קיומם של חסרי הבית. חסרי הבית ככל האדם צריכים לישון. לצורך כך עליהם להניח
את ראשם במקום כלשהו. כיון שהם חסרי בית, הם עושים זאת במרחב הציבורי. הם עשו זאת לפני
המחאה החברתית והם ממשיכים לעשות זאת גם אחריה. אותם חסרי בית מתקיימים במרחב
הציבורי, וכתוצאה מקיומם זה, מפריס בעצם קיומם את חוקי העזר. בניגוד למפגינים, אין להם
מקום אחר ללכת אליו.

1 שנית, העותרים אינם מבקשים פתרון דיוור. הם אמנם ישמחו לפתרון כאמור, אולם בקשתם היא כי
2 יאפשרו להם להתקיים בכבוד, על צידום האישי וציוד הלינה שלהם, במרחב הציבורי.
3
4 מדובר בחסרי בית שאין להם היכן לחיות פרט למרחב הציבורי. על כן במקרה שלפניי על אף
5 שלערייה קיימת סמכות לפעול כנגד ציוד של חסרי בית מכוח אותם חוקים עליהם עמדתי לעיל, יש
6 להפעיל את הסמכות תוך התחשבות ואיזון עם זכויות היסוד של חסרי הבית. יש לבחון, האם הפעלת
7 הסמכויות הללו כנגד חסרי בית היא סבירה ומידתית.
8
9 לאחר מכן קבעתי כי אל לה לערייה לשקול שיקולים שאינם נוגעים לסדר ולניקיון. כך, קבעתי אל
10 לה לערייה לשקול אם עדיף לחסרי הבית להיות לבד או בקבוצה, עם פעילים חברתיים או בלעדיהם.
11
12 לאחר מכן עברתי לבחון את שאלת המידתיות בהפעלת הסמכות.
13
14 קבעתי כי הערייה, כפי שהבהרתי הוסיפה וטענה כי היא פועלת נגד ציוד של חסרי בית רק כאשר
15 הדבר מגיע כדי מטרד. בתגובה לצו הביניים טענה הערייה כי: **"פקחי הערייה אינם מפנים**
16 **בכפייה דרי רחוב אלא אך מונעים שהייתם ברחוב בעת שהם מניחים מיטלטלין או אשפה ומונעים**
17 **מעבר חופשי לציבור או גורמים לאי נוחות.**" אגב, המונח אי נוחות נלקח מחוק העזר. עם זאת, הוא
18 אינו יכול להוות מבחן לשיקול דעת הפקחים באכיפת חוק העזר נגד חסרי הבית.
19
20 נראה כי הערייה עצמה חשה כי קביעת אמת מידה של אי נוחות להפעלת סמכות, במקרה שמדובר
21 בחסרי בית ובפגיעה בזכויות יסוד היא כללית מידי (אי נוחות של מי? מהי אי נוחות), ועל כן בתגובה
22 לעתירה נקבע מבחן אחר. בתגובה לערייה טענה הערייה כי הפקחים: **"מונעים שהייתם ברחוב**
23 **בעת שהם מניחים מיטלטלין או אשפה ומונעים מעבר חופשי לציבור"** (סעיף 8 לתגובת הערייה).
24 הערייה הוסיפה בתשובה כי הפקחים אינם פועלים לפינוי דרי רחוב או חפציהם האישיים: **"יכל עוז**
25 **אלו אינם יוצרים מטרד, מהווים בעיה תברואתית, מונעים או מגבילים את יכולתו של הציבור**
26 **הרחב לעשות שימוש בשטח הציבורי וכיו"ב.**" (סעיף 31 לתגובה). אחד הדוגמאות שניתנו למקרה
27 כזה הוא כאשר מונחים חפצים לצורך הסבת שטח ציבורי למתחם לינה. האם הנחת קרטון על
28 הקרקע ושינה עליו נכנסת לגדר דוגמא זו?
29
30 כיון שמדובר בזכויות האדם הבסיסיות ביותר יש להגבילן רק אם מדובר בפגיעה קשה בזכות אחרת.
31
32 במקרה שלפניי הזכויות כנגדם יש לאזן את זכות הקיום, כבוד האדם, זכות התנועה והקניין של
33 חסרי הבית, הם זכותו של הציבור לעיר נקייה ומסודרת ללא מטרדים ומפגעים תברואתיים. על כן,

1 כדי לפגוע בזכויות חסרי הבית יש צורך כי הפגיעה בתושבי העיר האחרים תהיה חמורה ובהסתברות
2 גבוהה.
3 קבעתי כי פעולות הפקחים לא היתה מידתית. בעיקר במבחן השלישי של היחס בין המטרה לאמצעי.
4 המבחן השלישי, המידתיות עצמה אינה מתקיימת. הפגיעה בזכויות היסוד הבסיסיות ביותר של
5 חסרי בית היא ללא יחס ראוי לתועלת, שהוא מביא בהגשמת התכלית – הסדר והניקיון בעיר. גם
6 אם פעולות הפקחים מביאות לשמירת הסדר והניקיון, הרי שהדבר נעשה ונדן פגיעה קשה בזכויות
7 חסרי הבית והדבר אינו ראוי.
8
9 לקיחת ציוד השינה מחסרי הבית, בשעות הלילה שעה שהם ישנים, או נטילת ציוד שהם דואגים
10 להסתיר כדי שלא יהווה מטריד, לא יכולה להיות פעולה בתום לב על פי חוק העזר. בשעות אלו
11 הציוד אינו מפריע לאיש. פעולה כזו פוגעת בזכותם לקיום אנושי ובכבוד האדם של חסרי הבית.
12 פעולות אלו אין להתיר.
13
14 קבעתי, לאור האמור כי על העירייה להכין נוהל בעניין זה.
15 על הנוהל לאמץ מבחן שיקח בחשבון מספר פרמטרים. ראשית, יש לבחון האם מדובר בציוד נטוש
16 אם לאו. שנית, יש לבחון את אופי הציוד בו מדובר. ככל שמדובר בציוד בסיסי הדרוש לאנשים
17 חסרי בית לעצם קיומם, או בחפצים ומסמכים אישיים, יש להימנע מהחרמתו (כך למשל שמיכות,
18 מסמכים אישיים). שלישית, המקום בו מדובר, ככל שההפרעה לציבור קטנה יותר כך יש להימנע
19 מפגיעה בחסרי הבית. אם מדובר למשל בציוד המונח בשולי הגן שאינו מפריע כמעט, אין לקחת
20 אותו. רביעית, השעה בה מדובר. ככלל, איני רואה מקרים בהם על העירייה לפעול כנגד חסרי בית
21 בשעות הלילה (אלא אם כמובן מדובר בחשד לביצוע עבירה ואז ממילא תפקידה של המשטרה לטפל
22 בכך).
23
24 בנוסף, כיון שמדובר בחסרי בית, והמרחב הציבורי הוא המקום בו הם מתקיימים, יש צורך
25 במבחנים של פגיעה ממשית בניקיון או בסדר הציבורי. ייתכן כי שמיכות של חסרי בית המוסתרות
26 מתחת לשיחים בגן, אכן נוגדות את חוק העזר ומפריעות במידה מסוימת לסדר ולניקיון, אך כיון
27 שאין מדובר בהפרעה ממשית מצד אחד ומנגד מדובר בציוד הנדרש לקיום חסרי הבית, ולזכויותיהם
28 הבסיסיות ביותר, אין לפנותו במקרים כאלו.
29
30 מובן כי מדובר אך בדוגמאות. העיקרון שצריך לעמוד בבסיס הנוהל הוא שמירה על זכויות היסוד
31 הבסיסיות ביותר של חסרי הבית, בהפעלת סמכויות העירייה על פי החוקים הנוגעים לשמירת הסדר
32 והניקיון בעיר. המטרה היא לעמוד במבחן המידתיות כפי שהוצג לעיל, בעיקר במבחן המשנה
33 השלישי.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38

לבסוף, קבלתי את העתירה וקבעתי:

ברצוני לפתוח את פרק הסיום בדברים שנאמרו לענין חשיבות הזכרה בזכויות האדם כדי להגן ולקדם את החלשים בחברה. נראה כי הדברים יפים במיוחד בענייננו, כאשר מדובר בחסרי בית. אביא לענין זה את דבריו של כ"י השופט י' זמיר בבגץ 164/97 קונטרם בע"מ נ' משרד האוצר אגף המכס והמע"מ, פ"ד נב (1) 289 (מיום 4.2.98, להלן: פרשת קונטרם) בעמ' 340:

"לפיכך אין לומר כי תפקיד השלטון הוא לכבד את זכויות האדם. נקודה. אכן, זהו תפקיד ראשון במעלה. אך זהו רק אחד התפקידים. יש לומר גם, בנשימה אחת, שתפקיד נוסף הוא לקדם את רווחת האדם. כל אדם. ועוד תפקיד הוא לעשות צדק חברתי. צדק לכול. זכויות האדם אינן אמורות להאפיל על רווחת האדם ועל הצדק החברתי. אסור שזכויות האדם ישמשו רק את האדם השבע. צריך שכל אדם יהיה שבע, כדי שיוכל ליהנות, למעשה ולא רק להלכה, מזכויות האדם." (הדגשה שלי – מ' א' ג').

החרות, כבוד האדם, חופש התנועה, הוכרו כולן כזכויות חוקתיות, אולם לגבי אוכלוסיות קשות יום, אוכלוסיות מוחלשות, כמו חסרי הבית, פעמים רבות זכויות אלו הינן תיאורטיות ולא מעשיות. גיא מונדלק, זכויות חברתיות-כלכליות בשיח החוקתי החדש: מזכויות חברתיות לממד חברתי של זכויות האדם, בתוך: ספר ברנזון, (כרך ב') 183 (אהרן ברק וחיים ברנזון (עורכים) 2000), אומר לענין זה (183 ואילך):

"מה מהפכה חוקתית זו טומנת בחובה לעני, לשכיר, לחסר ההשכלה, לחולה לקשיש ולמובטל? יש הסוברים כי המהפכה החוקתית טומנת בחובה מהפכה המוגבלת לעשיר, למעביד, למשקיע האסטרטגי... בהסתמך על ניצנים ראשוניים לשיח החוקתי יש מקום לסברה כי עיקרה של המהפכה החוקתית תיתרגם למהפכה בעבור אלה החזקים בחברה.... על מנת להגיע לשינוי חברתי על יוצרי המשפט לפחות לנסות ולכון את השינוי...נדמה כי התמורות החוקתיות של ראשית שנות התשעים בישראל לא הצליחו להעניק לכל אחד תחושת שייכות לתהליכים החברתיים הניזונים מהתמורות החוקתיות ומזינים אותן. התמורות החוקתיות לא העבירו מסר כי ישנם פרטים בחברה, כמו גם קבוצות שלמות, אשר קולם אינו נשמע." (הדגשה שלי – מ' א' ג' המאמר פורסם גם בשנתון משפט העבודה, כרך ז' 65 (תשנ"ט)).

יובל אלבשן בספרו: זרים במשפט – נגישות לצדק בישראל (תל-אביב, 2005) מסכם זאת (בעמ' 131): "כשזכויות חברתיות אינן מוגנות, החוקה נהפכת למכשיר שמשרת את מיעוט בעלי ההון והרכוש במאבק על משאבים מול הרוב שחסר אותם". ד"ר נטע זיו, במאמרה: "משפט ועוני – מה על סדר היום? הצעה לאגינדה משפטית לעוסקים בייצוג אוכלוסיות החיות בעוני", עלי משפט ד' (תשס"ה- 2005) 17 (להלן "נטע זיו, משפט ועוני") מציינת כי "הדרך שבה חווים אנשים עניים את

בית המשפט המחוזי תל אביב - יפו בשבתו כבדו-משפט לעניינים מנהליים

עו"מ 11-10-20761

19 נובמבר 2012

1 מערכת המשפט שונה מזו של אוכלוסיות חזקות... אנשים עניים בדרך כלל אינם חווים את
 2 המשפט ככלי מעצים המהווה מקור לכות או לזכויות אלא כמוסד המאיים "לקחת" מהם דבר מה
 3 ולהטיל סנקציות. אמיר פז-פוקס, "משפט נחות מחאה: המשפטנים והמחאה החברתית של קיץ
 4 2011", מעשי משפט ד' 93 (2011) מציין בעמ' 94: "מהבחינה המעשית קבוצות מוחלשות נעדרות
 5 את היכולת למצות את זכויותיהן – זאת בשל חוסר ידע, חוסר אמצעים, חוסר אמון במערכת..."
 6
 7 אמיר פז פוקס, "מדוע זכויות-עלי-ספר שאריות-עלי-ספר? נגישות לזכויות חברתיות, בתוך: נגישות
 8 לצדק חברתי בישראל – רקע תיאורטי 29, 68 (גיוני גל ומימי איזנשטדט עורכים, מרכז טאובר 2009)
 9 עומד על החשיבות בהכרה והדגשה של:

10
 11 "הפרספקטיבה והסולידריות של זכויות חברתיות, אשר במרכזה תפקידן בקידום
 12 השוויון והדאגה לאלו שמולם לא שפר עליהם"
 13

14 הכרה בזכויותיהם של חסרי הבית להתקיים במרחב הציבורי כזכות מינימלית היא חשובה לענין זה.
 15
 16 ברצוני לסיים בקריאתם של שניים למימוש הזכויות החוקתיות בפועל, גם לגבי אוכלוסיות חלשות.
 17 ראשית, קריאתו של כב' השופט זמיר בפרשת קונטרס, בעמ' 341:
 18

19 "מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. בית-המשפט, כרשות של המדינה,
 20 צריך להיות מונחה על-ידי ערכי הדמוקרטיה ובו בזמן גם לקדם ערכים אלה. הוא
 21 עושה זאת, ללא ספק, מאז ומתמיד. בעיקר הוא מפתח ומטפח את זכויות האדם.
 22 אולם, יד על הלב, האם הוא אינו עושה זאת על חשבון ערכים אחרים? עיקר המאמץ
 23 של בית-המשפט, המקום הראשון בסולם העדיפויות, ניתן לזכויות האדם. כך
 24 בפרקטיקה. יותר מכך ברטוריקה. אכן, זכויות האדם ראויות לעמוד בראש סולם
 25 העדיפויות. אולם התפיסה של הדמוקרטיה כמשטר המגן על זכויות האדם היא
 26 תפיסה חד-ממדית של הדמוקרטיה. הדמוקרטיה מורכבת יותר ואף טובה יותר.
 27 תפיסה ראויה של הדמוקרטיה צריכה להעמיד בראש סולם העדיפויות, בצד זכויות
 28 האדם, גם את רווחת האדם ואת הצדק החברתי. תפיסה זאת ראוי לה שתבוא לידי
 29 ביטוי ברור יותר גם בפרקטיקה וברטוריקה של בית-המשפט." (הדגשה שלי – מ' א'
 30 ג.)

31 וכדי להיענות לקריאה זו, אין לאפשר לעירייה להמשיך ולפעול בחסרי הבית כפי שנהגה.

32 ובנוסף, קריאתו או האזהרה של גיא מונדלק, זכויות חברתיות כלכליות, ספר ברנרן, (עמ' 280):
 33
 34

35 "על העושים במהפכות חוקתיות לזכור כי אין תועלת ברשימת הזכויות עלי ספר, אם
 36 אלה אינם מצליחות לשנות את החוויה הבסיסית שאליה מתעורר אדם מדי בוקר. אם
 37 הבוקר של היום דומה לזה של אתמול, ואין לאדם להאמין כי כך יהיה גם בכל בוקר
 38 מעתה ועד עולם, וכי ספרו כתוב, ולא נותר אלא להפוך דף על-מנת לגלות כי ההמשך
 39 ידוע מראש, דומה לעבר ואולי אף רע יותר, הרי שכל שנותר זה אותו טעם מר של
 40 תסכול, מיאוס, ציניות ואפאתיות אשר מגלים את הפגיעה הקשה בזכויות האדם".

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

19 נובמבר 2012

עו"מ 11-10-20761

1
2 ובפאראפריזה, אני תקווה כי פסק הדין ופעולות העירייה בעקבותיו, ישנו את החווייה הבטיחות של
3 חסרי הבית בלילות וכי לא יוסיפו להתעורר כאשר ציודם נלקח מהם.
4
5 **לסיכום**, אני מקבלת את העתירה כנגד העירייה ומורה לעיריית תל אביב-יפו שלא להרחיק חסרי בית
6 או לגרום להם לעזוב את המרחב הציבורי, ולא לקחת ציוד הנדרש להם לפעולות קיום כגון ציוד
7 לינה ומסמכים אישיים, אלא בנסיבות בהן יש בסיס אובייקטיבי סביר להניח כי מדובר ברכוש נטוש
8 או כאשר מדובר ברכוש המעלה חשש ממשי למפגע תברואתי או מטרד משמעותיים או מהווה סכנה
9 מיידית (immediate threat) לבריאות הציבור או בטחונו.
10
11 ככל שהעירייה תכין נוהל שיפרט את אופן הפעלת הסמכות, תפעל העירייה על פי נוהל כאמור,
12 שיבחן כמובן על פי כללי המשפט המינהלי.
13
14 לעניין ההוצאות קבעתי כי כיון שמדובר באגודה לזכויות האזרח, עותרת ציבורית, שבלעדיה לא ניתן
15 היה להביא את עניינם של חסרי הבית לבית המשפט, איני מחייבת אותה בהוצאות המשטרה.
16 חייבתי את העירייה בהוצאות העותרים בסכום של 30,000 ש"ח.

17
18
19
20 ניתנה והודעה היום ה' כסלו תשע"ג, 19/11/2012 במעמד הנוכחים.

21
22

23
24
25
26
27
28

ד"ר מיכל אגמון-גונן, שופטת